

RECORDI

Monialaisen kuntoutuksen soveltavan tutkimustoiminnan vahvistaminen ekosysteemissä

Kuntoutus on yhteiskunnan muutoksessa kehittynyt monialaiseksi ja monimuotoiseksi toiminnaksi, jotta kuntoutujien tarpeisiin pystyttäisiin vastaamaan kokonaisvaltaisesti. Osittain tämä on kuitenkin johtanut kuntoutuksen järjestämisen pirstaloitumiseen ja siiloutumiseen eri organisaatioissa sen sijaan, että rakennettaisiin mielekkäitä toiminta-kokonaisuuksia kuntoutujien arkeen. Vastaavasti kuntoutuksen tutkimus on valtakunnallisesti hajallaan ja synergiaedut sekä yhdessä kehittäminen vielä hyödyntämättömiä voimavaroja. REcoRDI-hankkeessa vahvistetaan kuntoutuksen soveltavaa tutkimusta ja sen hyödyntämistä rakentamalla uudenlaista kuntoutuksen ekosysteemiä ja tutkimuksen tiekarttaa vastaten alueellisiin tarpeisiin.

Ratkaisuja kompleksisiin tutkimus- ja kehittämisilmiöihin

Kuntoutus on tutkimuskohteena kiehtovan haasteellinen. Kuntoutuminen on muutosprosessi, jossa tavoitellaan yksilön toimintakyvyn muutosta hänen aktiivisen toimintansa tuloksena hänelle merkityksellisillä elämän alueilla (Autti-Rämö ym. 2016). Kuntoutumista mahdollistaa kuntoutujien, heidän läheistensä ja ammattilaisten yhteistoiminta sekä tarvittavat muutokset ympäristössä. Hyvän kuntoutuskäytännön perustana tulisi olla tutkittu tieto, jota sovelletaan kuntoutujan omien tavoitteiden saavuttamiseksi (Paltamaa ym. 2011). Kuntoutus monien instituutioiden ja ammattilaisten toimintana mahdollistaa yksilön kuntoutumista (Autti-Rämö ym. 2016). Näiden ilmiöiden kompleksisuuden takia tarvitaan monialaista kuntoutuksen soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulosten hyödyntämistä tulisi tehostaa, mikä edellyttää uudenlaista ja tehokkaampaa verkostoitumista käytännössä toimivien ammattilaisten ja tutkimusorganisaatioiden välillä. Edelleen tarvitaan uudistuvaa osaamista kuntoutuksen soveltavaan tutkimukseen, kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan (TKI-toimintaan).

Soveltavaa tutkimusta on esimerkiksi sovellusten etsiminen perustutkimuksen tuloksille tai TKI-toiminnassa uusien menetelmien ja keinojen luominen tietyn ongelman ratkaisemiseksi. Soveltavalla tutkimuksella on mahdollista vastata sellaisiin tutkimus- ja kehittämistehtäviin, joissa ilmiö on lähtökohdiltaan Kuntoutuksen uudistamiskomitean (2017) linjausten mukainen eli asiakaslähtöinen, kuntoutujan toimintaympäristön ja arjen huomioiva sekä saumattomia prosesseja edistävä.

Kuntoutustutkimusta haastavat kontekstisidonnaiset systeemit, joissa on mukana eri tahoja ja toimijoita omine intresseineen (Sepänen-Järvelä 2018). Kuntoutus edellyttää monialaista ja moniammatillista työskentelyä. Monialainen, hyvin toimiva yhteistyö on toiminnan vaikutuksia edistävä tekijä. (Järvikoski 2013.) Monialaisella kuntoutuksella tarkoitetaan kuntoutuksen eri osa-alueiden välistä asiantuntijoiden yhteistyötä (Salminen & Rintanen 2014). Kuntoutus on tällöin tutkimuskohteena sosiaalista vuorovaikutusta, jossa prosessit eivät ole lineaarisia (Sepänen-Järvelä 2018). Prosessit muokkautuvat yhteistoiminnassa kuntoutujan tarpeesta ja tilanteesta lähtien (Autti-Rämö ym. 2016).

Tällä hetkellä kuntoutuksen tutkimus on kuitenkin hajallaan, ja eri alojen toimijat toteuttavat tutkimusta omista näkökulmistaan ilman yhtenäistä tutkimuslinjaa. Korkeakoulujen tulisi mahdollistaa monialaisten kuntoutuksen osaamisverkostojen rakentuminen (ks. Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017). Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelma (2004) toimii edelleen kuntoutuksen tutkimusta ohjaavana asiakirjana. Ohjelmassa on vieläkin ajankohtaisia ja tärkeitä seikkoja, mutta se vaatisi myös päivittämistä yhteiskunnan muutoksen ja kuntoutusymmärryksen kehittymisen myötä. Kuntoutuksen uudistamiskomitea (2017) pitääkin tärkeänä sitä, että korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja ministeriöt yhdessä laativat kuntoutuksen strategisen tutkimus- ja kehittämisohjelman. REcoRDI-hanke osaltaan pyrkii uudistamaan monialaisen kuntoutuksen soveltavan tutkimuksen suuntalinjoja alueellisesti kehittäen, mikä luo pohjaa kansalliselle kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämisohjelmalle.

Tavoitteet saavutetaan yhdessä

Jyväskylän ammattikorkeakoulun (JAMK) ja Metropolia ammattikorkeakoulun yhteistyönä toteutettava REcoRDI (Platform ecosystem for strengthening of RDI activities in multidisciplinary rehabilitation) -hanke toteutetaan vuosina 2019–2022, ja sitä rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Rahoitusmuotona on ministeriön erityisavustus

ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan profiloitumiseen.

REcoRDI:n tavoitteena on monialaisen kuntoutuksen soveltavan tutkimuksen toimintojen ja osaamisen vahvistaminen. Tähän pyritään alustaekosysteemin kehittämisellä sekä monialaisen kuntoutuksen tutkimustoiminnan tiekartan laatimisella. Hanke johtaa monialaiseen toimintakokonaisuuteen sekä laadukkaaseen ja systemaattiseen soveltavaan tutkimustoimintaan ja sen hyödyntämiseen kuntoutuksen käytännöissä.

Ammattikorkeakoulujen yhtenä lakisäänteisenä tehtävänä on harjoittaa sekä soveltavaa tutkimusta että kehittämis- ja innovaatiotoimintaa, jotka palvelevat opetusta. REcoRDI toimiikin yhteistyössä JAMKin ja Metropolian koordinoiman kuntoutusalan osaamiskeskittymän (Osku) kanssa, jonka tehtävänä on kehittää alan koulutusta sekä lisätä tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhteistyötä. Lisäksi hankkeen toimintojen avulla on mahdollista edistää aluekehitystä ja alueen elinkeinorakenteen uudistumista sekä työelämän kehitystä. Siten REcoRDI-hankkeessa lähdetään liikkeelle alueellisista tarpeista edeten ekspanssiivisesti kansalliselle tasolle.

JAMKin ja Metropolian yhteistyö REcoRDI-hankkeessa mahdollistaa myös yhtäaikaisen kehittämisen kahdessa erilaisessa ympäristössä, mikä tuo lisähyötyjä hankkeen tulosten vaikutusten kannalta. JAMKilla ja Metropolialla on kuntoutuksen alalla omat kärkiteemansa, joita kohti hankkeessa ensisijaisesti edetään organisaatioiden omien strategisten suuntausten mukaisesti. JAMKin monialaisen kuntoutuksen kärkiteemoja ovat ”aktiivinen elämäntapa ja liikunnallinen kuntoutus”, ”asiakas- ja palveluohjaus ja saumattomat kuntoutumisprosessit” sekä ”kuntoutumisen teknologiat ja ympäristöt”. Metropoliaassa monialaisen kuntoutuksen soveltava tutkimus puolestaan profiloituu osallistuvaan tutkimuskumppanuuteen (participatory co-research), jonka kulmakiviä kuntoutuksen hyvässä käytännössä ovat asiakaslähtöinen kuntoutus, osallistumista mahdollistava kuntoutuminen arjessa sekä yhteiskehittäely älykkäissä kuntoutuskäytännöissä.

Ekosysteemejä ja tiekarttaa kehitetään aluksi näiden kärkien suuntaisesti alueellisesti, keräten oppia ja kehittäen hyviä toimintamalleja, ennen kuin toimintaa laajennetaan kansalliselle tasolle (Kaihovaara ym. 2016). Tarkoituksena on, että alueellisen ketterän kehittämisen avulla voidaan rakentaa mallia ekosysteemyöskentelyyn, joka on monistettavissa muihin ammattikorkeakouluihin TKI-toiminnan tueksi. Tämä lisää yhteistyötä korkeakoulujen välillä mahdollistaen yhdenmukaisia toimintakäytäntöjä kuntoutuksen soveltavan tutkimuksen alueella.

Kumulatiivisesti rakentuva toteutus

REcoRDI-hanke rakentuu viidestä kokonaisuudesta, jotka limittyvät toisiinsa. Hankkeen aluksi toteutetaan kuntoutusalan tutkijoille valtakunnallinen kyselytutkimus, jossa selvitetään tutkimusaiheita ja -menetelmiä, rahoituslähteitä sekä yritysyrityksiä. Kyselyn tarkoituksena on saada kuva kuntoutuksen soveltavan tutkimuksen nykytilasta sekä tunnistaa kuntoutuksen tutkimukseen liittyviä tarpeita ja tietoa.

Samanaikaisesti selvitetään alueellisesti kuntoutusalan toimijoiden näkemyksiä käytännön tietotarpeista. Tämä toteutetaan hankkeessa kehitettävän vuorovaikutteisen digitaalisen alustan kautta. Alustan tarkoituksena on toimia sekä kuntoutusalan tutkijoiden ja opettajien, käytännön kuntoutustyötä tekevien, kuntoutuksen asiakkaiden ja yritystoimijoiden yhteisenä kohtaamispaikana. Siinä voidaan jakaa ja saada tietoa, kehittää uusia tutkimusideoita ja siten lisätä osaamista.

Digitaalisella alustalla rakentuvat myös monialaisen kuntoutuksen ekosysteemit eli yhteistoimintaverkostot, joiden avulla laaditaan monialaisen kuntoutuksen soveltavan tutkimuksen tiekartta. Tiekarttaa kehitetään paitsi alustalla, myös työpajatyöskentelyssä, johon pyydetään mukaan ekosysteemin toimijoita ja muita kuntoutusalalla toimivia sekä muun muassa kuntoutuspalvelujen käyttäjiä. Näin tiekartta antaisi mahdollisimman laajan näkemyksen siitä, miten ja mihin kuntoutuksen soveltavaa tutkimusta sekä kehittämis- ja innovaatiotoimintaa tulee oh-

jata. Hankkeen aikana keskitytään alueellisiin ekosysteemeihin Keski-Suomen (JAMK) ja pääkaupunkiseudun (Metropolia) alueilla. Päämääränä on tiekartan käyttö myös kansallisella tasolla, jotta se lisää tutkimustulosten hyödyntämistä ja muuntamista uusiksi innovaatioiksi, palveluiksi sekä liiketoiminnaksi ja palvelisi kuntoutusalan tutkimustoimintaa mahdollisimman laajasti.

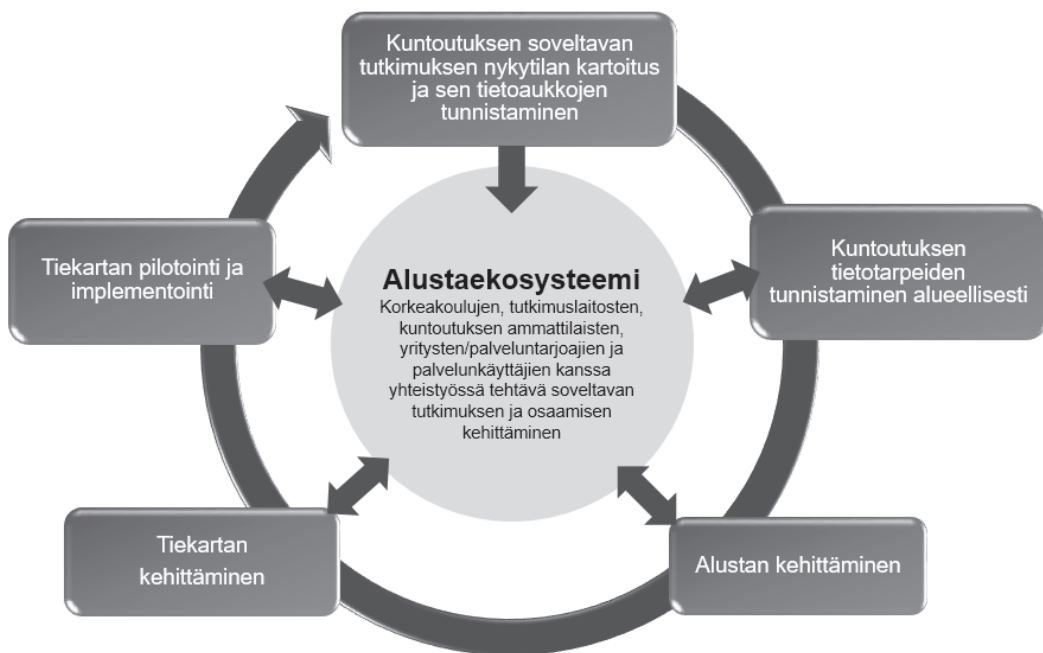
Olellisena osana hankkeen toimintoja on tutkimusosaamisen vahvistaminen erilaisilla koulutuksilla sekä TKI-hankesuunnittelun ja tutkimusprosessin mallintamisella. Tarkoituksena on, että tiekartan osana julkaistaan tutkimusprosessin mallipohja, ”template”, jota hyödyntäen tutkimuksen eri vaiheet ja aineistonkeruun vaatimukset voidaan ottaa paremmin huomioon hankesuunnittelussa. Hankkeen tulokset implementoituvat ekosysteemissä koko hankeprosessin ajan yhteiskehittämisessä yhteisellä alustalla. Lisäksi tiekarttaa pilotoidaan hankkeen aikana ulkoisen rahoituksen turvin. (Kuvio 1.)

Hankkeen tuloksista raportoidaan kansallisissa ja kansainvälisissä julkaisuissa sekä sosiaalisessa mediassa (Twitterissä @REcoRDIhanke).

Hyödyt teoriasta käytäntöön

Näyttöön perustuvien kuntoutuspalvelujen kehittämisen edellytys on laadukas ja systemaattinen soveltava tutkimus. Sen sijaan, että eri toimijat tutkivat ja kehittävät omia kuntoutuspalveluja ja tuotteita tahoillaan, monialaisen kuntoutuksen ekosysteemi koostuu eri toimijat yhteen ja mahdollistaa synergiaetujen hyödyntämisen. Yhdessä kehitetyn tiekartan avulla voidaan varmistaa, että tutkimus kohdistuu todellisiin tietotarpeisiin ja vastaa käytännön työn haasteisiin. Tämä avaa ovia uusien kuntoutusmenetelmien kehittämiseen ja siten parantaa myös yritysten kilpailukykyä.

Hankkeessa kehitettävä tiekartta tarjoaa myös ohjausta siihen, miten aineiston kerääminen ja hallinta kannattaisi toteuttaa, jotta tutkimusaineistojen hyödyntäminen olisi mahdollisimman tehokasta. Tiekartta myös helpottaa TKI-hankkeiden suunnittelua, kun

Kuvio 1. REcoRDI-hankkeen vaiheet.

yhteisistä toimintalinjoista on olemassa ohjeistus.

Ekosysteemi myös lisää kuntoutusalan toimijoiden, tahojen ja yritysten kyvykkyyttä hyödyntää jatkuvasti kasvavaa tutkimustietomäärää. Tällainen kilpailukyvyyn lisääntyminen toteutuu yhteisten menestystekijöiden tunnistamisen kautta ja siten realisoituu kuntoutujien hyvän elämän ja työ- ja toimintakyvyn edistämisessä. Nämä kysymykset ovat keskeisiä, kun kehitetään asiakaslähtöisiä palveluja sekä hyviä käytäntöjä, jotka kiinnittyvät ihmisten arkeen ja toimintaympäristöihin. Tällaiseen TKI-toimintaan tarvitaan mukaan tutkijoiden lisäksi asiakastyötä tekevät ammattilaiset ja kuntoutujat läheisineen. Laajemmat verkostot myös mahdollistavat tutkimustulosten paremman hyödyntämisen.

REcoRDI-hanke luo uudenlaista ja uudistuvaa ekosysteemiin perustuvaa tutkimisen ja kehittämisen kulttuuria. Ratkaisevan tärkeää on aktiivinen ekosysteemi, jolla on yhteinen toiminnan suunta – eli tiekartta siitä, miten edetään, sekä osaamista tiekartan toimien toteuttamiseen.

Kuvio 2. REcoRDI-hankkeen logo.

Lue lisää Metropolian alueellinen REcoRDI:
<https://www.metropolia.fi/tutkimus-kehittaminen-ja-innovaatiot/hankkeet/recordi/>

Merja Rantakokko, TtT, dos., Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Hyvinvointiyksikkö

Salla Sipari, FT, Metropolia ammattikorkeakoulu

sekä REcoRDI tutkimusryhmä:

Jaana Paltamaa, TtT, dos., Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Hyvinvointiyksikkö

Kaisa Malinen, PsT, dos., Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Hyvinvointiyksikkö

Katariina Korniloff, TtT., Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Hyvinvointiyksikkö

Toini Harra, TtT, Metropolia ammattikorkeakoulu

Nea Vänskä, TtM, väitöskirjatutkija, Metropolia ammattikorkeakoulu

Krista Lehtonen, TtM, väitöskirjatutkija, Metropolia ammattikorkeakoulu

Lähteet

- Autti-Rämö I, Salminen A-L, Rajavaara M, Ylinen A (toim.) (2016) Kuntoutuminen. Duodecim.
- Järvikoski A (2013) Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70263/URN_ISBN_978-952-00-3457-3.pdf
- Kaihovaara A, Härmälä V, Salminen V (2016) Mitä innovaatioekosysteemit ovat ja miten niitä voi kehittää? Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, policy brief -raportti 15. <https://tietokayttoon.fi/documents/1927382/2116852/Mit%C3%A4+innovaatioekosysteemit+ovat+ja+miten+niit%C3%A4+voi+kehitt%C3%A4%C3%A4/feecb2aa-d56e-441d-aa2e-15f5bd-18d59b?version=1.0>
- Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelma (2004) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2003:19. Sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntoutusasiain neuvottelukunta. Helsinki.
- Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017. Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160273>
- Paltamaa J, Karhula M, Suomela-Markkanen T, Autti-Rämö I (toim.) (2011) Hyvän kuntoutuskäytännön perusta. Käytännön ja tutkimustiedon analyysistä suositukseen vaikeavammaisten kuntoutuksen kehittämishankkeessa. Kelan tutkimusosasto, Helsinki.
- Salminen A-L, Rintanen S (2014) Monialainen kuntoutus. Kartoittava kirjallisuuskatsaus. Työpapereita 55. Kelan tutkimusosasto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/44880>
- Seppänen-Järvelä R (toim.) (2018) Monimenetelmällisyys kuntoutuksen tutkimuksessa. Havaintoja ja kokemuksia Muutos-hankkeen tutkimuksista. Kela Työpapereita 144. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/253836>